

УДК 37.03

Marian Rosik,
Polska

EDUKACJA JAKO CZYNNIK KSZTAŁTOWANIA TOŻSAMOŚCI CZŁOWIEKA

У статті порушено освітню проблему, представлено значення освіти для майбутніх поколінь, а також значення поняття "освіта".

Zagadnienie edukacji możemy przedstawić w sposób wieloraki, np. jako proces stałego uczenia się od okresu niemowlęcego do końca swego życia - zawsze i wszędzie czegoś się uczymy.

Edukacja - podstawowe pojęcie w pedagogice, obejmujące ogół wielowymiarowych działań oraz procesów służących wychowaniu i kształceniu osób czy grup społecznych (łac. "educatio" - wychowanie; "educio" - wyprowadzić, wyciągnąć, poprowadzić, wychować [1:905]). W zależności od przesłanek teoretycznych i uwarunkowań społeczno-politycznych edukacja jest traktowana jako:

- 1) proces permanentnego uczenia się człowieka przez całe życie;
- 2) prawo, a zarazem obywatelska powinność człowieka oraz imperatyw społeczny;
- 3) instrument władzy politycznej do realizacji określonych celów społecznych, partyjnych, związkowych, narodowych, kulturowych itp.;
- 4) obszar samoregulacji społecznej, główny czynnik rozwoju ludzkiego kapitału, jakości życia społeczeństw czy cywilizacji; przemocy symbolicznej narzucającej kulturę grupy dominującej przedstawicielom innych grup społecznych, tym samym czynnik satysfakcji społecznej, która generuje mechanizmy i szansę awansu społecznego oraz selekcji i marginalizacji.

Edukacja spełnia dwie główne funkcje: socjalizacyjną i wyzwalającą, z których pierwsza polega na uspołecznianiu jednostki ludzkiej, czynienia jej zdolną do kontrolowania i sublimowania emocjonalności w społeczeństwie w akceptowany sposób, do stawania się członkiem społeczności ludzkiej, do rozwiązywania konfliktów środkami dyskursywnymi, druga zaś służy do wyzwolania osób od dominacji społecznej, środowiskowej, do wykraczania poza status quo, do rozpoznawania nieprawomocnych roszczeń w środowisku życia ludzi, by umożliwić im twórcze rozwijanie własnego sprawstwa oraz zwrócenie się ku nowym jakościowym praktykom i formom życia społecznego oraz indywidualnego, ku jakościowo nowym sposobom istnienia ludzkiego.

Edukacja jest więc z jednej strony czynnikiem kształtowania tożsamości człowieka, a drugiej zaś nieodzownym warunkiem twórczym jego naturalnego rozwoju.

Ujmując dość szerokie zastosowanie edukacji, należy wymienić też z punktu naukowego edukację globalistyczną. Pojęcie globalistyki pochodzi od łacińskiego "globare" oznaczającego: tworzyć kulę. Jest to nauka o globalnych problemach współczesnego świata i choć powstała już na początku dwudziestego wieku, główny jej rozwój przypada na lata nam współczesne. Łączy się ją z badaniem procesu i mechanizmów globalizacji jako najwyższego megatrendu w świecie, utożsamiając ją z globalnością działań ludzkich w odniesieniu do globu ziemskiego, z dominacją społeczno-gospodarczą cywilizacji Zachodu nad resztą świata oraz z procesem obejmującym wszelką ludzką działalność o charakterze wszechstronnym. Globalizm to (za Piotrem Jaroszyńskim) "światowizm", czyli tendencje do tego, aby na globie ziemskim utworzyć jedną społeczność ludzką, której nie dzielą żadne granice. Przy czym globalne społeczeństwo kształtowane jest na takich wartościach edukowanych jak: pokój, sprawiedliwość, równość i wolność. Proces globalizacji oznacza dla jednych tworzenie wspólnego społeczeństwa lub wspólnego świata, dla drugich wiąże się z intensyfikacją stosunków społecznych ogólnosiwiatowych. Innym kojarzy się z tworzeniem sieci zależności i wzajemnych oddziaływań państw i społeczeństw. To zmiany o charakterze planetarnym obejmującym stopniowo wszystkie kraje i społeczeństwa, przy czym wspomnieć należy o globalnie pojętej komunikacji. Stała się, ona możliwa dzięki zastosowaniu technologii elektronicznej oraz wprowadzeniu języka globalnego, którego status uzyskał język angielski. Nie sposób bez znajomości języka angielskiego porozumieć się w informatyce, bankowości, finansach, marketingu, nie można studiować za granicą, ani planować kariery w prestiżowych instytucjach finansowych. Nauka języka angielskiego staje się narodowym priorytetem, co oznacza, że jesteśmy skazani na jego naukę. Dotychczasowa globalizacja nie doprowadziła do powstania jednorodnego świata, ale stworzyła światową sieć zależności zdecydowanie oddziaływującej na cały świat. Sieć, mówiąc o globalizacji, rozpatrywać należy jako problem w aspekcie gospodarczym, informatycznym, ekonomicznym, kulturowym, edukacyjnym, demograficznym i innych. W rozwoju globalistyki wyróżniamy trzy etapy. Pierwszy etap związany jest z okresem kataklizmów wojennych: pierwsza i druga wojna światowa z włączeniem się wszystkich narodów i państw w ich przewyciężenie. Drugi etap rozwoju globalistyki związany jest z okresem "zimnej wojny" i narastających napięć między blokami wojskowymi NATO oraz Układem Warszawskim. Trzeci etap wiąże się z otwarciem na różne nowe idee i możliwości związane również z odkryciem uniwersalnych praw i zasad funkcjonowania rzeczywistości. Istotę pojmowania globalistyki nie sposób rozpatrywać bez analizy źródła problemów globalnych. W pierwszym okresie były to odkrycia naukowe wykorzystywane w celach militarnych: bomba atomowa, broń chemiczna, systemy rakietowe. W drugim i trzecim okresie obok "wyścigu zbrojeń" pojawił się wyścig technologiczny i naukowy oraz

jego skutki na całą biosferę, gospodarkę, kulturę i ekonomię. Otwartość na nowe idee w trzecim okresie rozwoju globalistyki zapoczątkowała możliwość rozwiązywania problemów globalnych w oparciu o odkryte uniwersalne prawa i zasady, według których funkcjonuje cała rzeczywistość. Określenie "poziomy globalizacji" i "rozwiązywanie problemów globalnych" jest możliwe dzięki zasadzie ambiwalencji zrównoważonej i zasadzie asymetrii uspojnienia oraz prawa transcendencji przyczynowej. Istota globalistyki związana jest tu z rozpoznaniem problemów globalnych, rozumieniem ich sensu i znaczenia w globalnie pojmowanej rzeczywistości, oraz ich rozwiązywaniem w oparciu o uniwersalne prawa i zasady. Cała otaczająca nas rzeczywistość przyrodnicza, społeczna, kulturowa, gospodarcza i polityczna jest wewnętrznie sprzeczna i ambiwalentna. Sprzeczności tych nie likwiduje się na drodze porozumienia, negocjacji, traktatów czy umów, ale w wyniku zastosowania zasady ambiwalencji zrównoważonej. Aby rozwiązać problem globalny trzeba zrozumieć naturę sprzeczności, w jaki uwikłana jest otaczająca nas rzeczywistość. Nadrzędnym celem współczesnej edukacji jest rozwój umiejętności radzenia sobie w zglobalizowanym świecie oraz umożliwienie czerpania korzyści ze zmian cywilizacyjnych. Współczesny postęp cywilizacyjny kreowany jest przez pięć czynników: demokratyzację, gospodarkę rynkową, globalizację, innowacje technologiczne, zwiększenie roli organizacji pozarządowych. Dobry system powinien być podporządkowany.

W procesie edukacji przekazywane są wzory zachowań wartości, wierzenia, tradycje, dlatego ma on fundamentalne znaczenie, dla spójności społeczeństwa.

Edukacja kształtuje osobowość społeczną jednostki, z czego wynika jej olbrzymia rola w funkcjonowaniu demokracji i kształtowaniu społeczeństwa obywatelskiego. Ponadto dzięki niej następuje wzrost produktywności kapitału ludzkiego, co bezpośrednio wpływa na wzrost gospodarczy. Lepsza edukacja pociąga za sobą wzrost kwalifikacji siły roboczej, dlatego jest ona ważnym instrumentem walki z bezrobociem.

Edukację należy traktować jako dobrą inwestycję. Oznacza to, iż nawet drobne zwiększenie nakładów na nią powoduje nieproporcjonalnie większy przyrost wartości kapitału ludzkiego w przyszłości, przy czym zmniejszenie środków powoduje skutki odwrotne.

Odpowiednie programy nauczania są niezbędnym czynnikiem kształtowania się społeczeństwa informacyjnego, które jest podstawą nowoczesnej gospodarki.

Według prof. Stanisławy Golinowskiej "edukacja staje się jednym z ważniejszych, jeśli nie najważniejszym wyzwaniem przyszłości dla polskiego społeczeństwa i państwa. Wynika to ze znaczenia edukacji dla rozwoju zarówno ekonomicznego, bo zgodnie z teorią human capital wiedza jest warunkiem uruchomienia i absorpcji czynników wzrostu, jak i szerzej -

rozwoju ludzkiego, bo człowiek wykształcony ma większe możliwości wyboru i szansę rozwoju swoich talentów oraz zaspokojenia aspiracji" [2:119].

Według Wincentego Okonia edukacja (łac. "educatio" – wychowanie) to "ogół procesów, których celem jest zmienienie ludzi, przede wszystkim dzieci i młodzieży – stosownie do panujących w danym społeczeństwie ideałów i celów wychowawczych" [3:52]. Znaczenie terminu edukacji było chwiejne i jedni kojarzyli go z wykształceniem (np. W Słowniku języka polskiego Doroszewskiego), inni z wychowaniem, obecnie upowszechnia się szerokie rozumienie tego terminu jako oznaczającego ogół procesów oświatowo-wychowawczych, obejmujących kształcenie i wychowanie oraz szeroko pojętą oświatę.

Edukacja w obliczu wyzwań jawi się jako szansa, którą należy wykorzystać w dążeniu ludzkości do ideałów pokoju, wolności i sprawiedliwości społecznej.

Edukacja jest również świadectwem uwielbienia dzieciństwa i młodości, które winny doznać życzliwego przyjęcia w naszych społeczeństwach przez zapewnienie należnego im miejsca nie tylko w systemie edukacji, lecz również w rodzinie, społeczności lokalnej, narodzie. To podstawowe zadanie powinno być nieustannie przypomniane po to, aby w większym stopniu uwzględniono je również przy podejmowaniu decyzji politycznych, gospodarczych i finansowych.

Ludzie nauki mają jeszcze jeden ważny warunek do spełnienia. Jest to doradztwo zarówno społeczeństwu, jak i władzy.

Список використаних джерел та література

1. Encyklopedia pedagogiczna XXI wieku. – Warszawa: Wydawnictwo Akademickie "Żak", 2003.
2. Golinowska S. Polityka społeczna – koncepcje – instytucje – koszty. – Warszawa: Poltext, 2000.
3. Okoń W. Nowy Słownik Pedagogiczny. – Warszawa: Wydawnictwo "Żak", 1996.

Marian Rosik. Edukacja jako czynnik kształtowania tożsamości człowieka

W artykule poruszony jest problem edukacyjny, przedstawiono znaczenie edukacji dla pokoleń w przyszłości, a także rozumowanie pojęcia "edukacja".

Marian Rosik. Education as a Personality Formation Factor.

The paper touches upon the educational problem, emphasizes the importance of education for future generations together with the meaning of a notion "education".